

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar Självvärdering

Lärosäte: Stockholms universitet
Forskarutbildningsämne: Specialpedagogik
Licentiatexamen: Ja
Doktorsexamen: Ja

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsämne

Bedömningsgrund:

Avgränsningen av forskarutbildningsämnet och dess koppling till den vetenskapliga/ konstnärliga grunden och beprövad erfarenhet är välmotiverad och adekvat. Forskarutbildningsämnets relation till området för forskarutbildning är adekvat (för de lärosäten som har examensrätt för område för forskarutbildning).

Forskarutbildningsämnet Specialpedagogik vid Stockholms universitet (SU) är placerat vid Specialpedagogiska institutionen som är en del av Samhällsvetenskapliga fakulteten. Institutionen har ett omfattande utbildningsuppdrag på grund- och avancerad nivå med medverkan i SU:s samtliga grundlärarprogram och ansvar för flera påbyggnadsutbildningar, såsom Speciallärarprogrammet (90 hp) och Specialpedagogprogrammet (90 hp). Som enda lärosäte i landet erbjuder institutionen också ett masterprogram i specialpedagogik (120 hp), med en allmän och flera specialiserade inriktningar. Institutionen ger ett flertal kurser med fokus på specifika funktionsnedsättningar inom autismspektrum-, syn och hörselområdena, och har enligt regleringsbrevet ett särskilt utbildningsansvar rörande de två sistnämnda. Därtill kommer omfattande uppdragsutbildningar, framförallt inom Lärarlyftet.

Forskarutbildningsämnet Specialpedagogik är utbildningsvetenskapligt och behandlar lärande och delaktighet ur ett samhälls-, organisations-, grupp- och individperspektiv, med särskilt fokus på förhållanden som rör personer med funktionsnedsättning och barn och elever i behov av särskilt stöd. Samspelet mellan individ och miljö utgör en central förståelseram. Specialpedagogisk forskning undersöker exempelvis hur svårigheter kan förebyggas genom att studera skydds- och riskfaktorer på olika nivåer för personer med funktionsnedsättning, personer i socialt utsatta situationer samt barn och elever i behov av stöd. Forskningen kan även omfatta såväl studier av demokrati, värdegrundsfrågor, mänskliga rättigheter utifrån frågor om inkludering och delaktighet, som frågor om hur gynnsamma pedagogiska miljöer skapas för alla barn och ungdomar. Andra frågor som studeras handlar om vad olika funktionsnedsättningar kan innebära för den enskilda människan och för det sammanhang denne är en del av.

Förståelse av individers särskilda behov kräver tvärvetenskapliga kompetenser och samarbeten. Specialpedagogisk forskning undersöker pedagogiska metoder och miljöer som kan stödja lärande, utveckling och socialisation i ett livsperspektiv, med respekt för variationer i individuella förutsättningar och kontext.

Det är framförallt det sistnämnda som avgränsar specialpedagogik i förhållande till pedagogikämnet i stort. Även inom psykologiämnet bedrivs forskning om individers varierande förutsättningar, men inte med det fokus på lärande och delaktighet som är centralt för specialpedagogik. Barn- och ungdomsvetenskap omfattar inte livsspannet och har inte heller specialpedagogikens utbildningsvetenskapliga profil. Handikappvetenskap, som är ett forskarutbildningsämne vid vissa andra lärosäten, är ett mångvetenskapligt problemområde där funktionshinder och handikapp utgör den gemensamma nämnaren för den forskning som bedrivs. Specialpedagogik är däremot till sin kärna ett utbildnings- och samhällsvetenskapligt ämne med inriktning mot pedagogiska tillämpningar.

Specialpedagogisk forskning sker mot bakgrund av gällande utbildningspolitik, förändringar i samhället, individers sociala situation, olika funktionsnedsättningar, mångfald och genus. Forskarutbildningen i specialpedagogik speglar ämnets tvärvetenskapliga karaktär och närhet till praktisk tillämpning inom förskola, skola, habilitering och andra samhällsinstitutioner med ansvar för lärande, utveckling och delaktighet. Institutionens forskning faller inom fyra huvudsakliga områden vilka fokuserar olika aspekter av det specialpedagogiska uppdraget. De fyra områdena är: Jämlikhet, demokrati och värdegrundsfrågor, Funktionsnedsättning och funktionshinder, Lärandemiljöer och didaktisk utveckling samt Specialpedagogik och yngre barn. Institutionens forskare har ofta tillhörighet i flera av dessa områden.

Många medarbetare har erfarenhet av praktiskt specialpedagogiskt arbete och även pågående uppdrag utanför akademien, exempelvis gentemot förskolor och skolor, Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten. För ett tillämpat ämne som specialpedagogik är det en stor tillgång att kompetens från den beprövade erfarenheten och forskningen ryms under samma tak, och ofta också hos enskilda medarbetare. Det öppnar möjlighet till en för kunskapsutvecklingen fruktbar kritisk granskning, såväl av den beprövade erfarenheten som av forskningsresultatens tillämpbarhet.

Aspektområde: område, miljö och resurser

Aspekt: Personal

Bedömningsgrunder:

A. Antalet handledare och lärare och deras sammantagna kompetens är adekvat och står i proportion till utbildningens innehåll och genomförande.

B. Handledarnas sammantagna kompetens och kompetensutveckling följs systematisk upp i syfte att främja hög kvalitet i utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Handledarnas och lärarnas sammantagna kompetens

Alla våra 20 forskarstuderande i specialpedagogik har tillgång till minst två handledare. Drygt hälften av handledarna är professorer och ytterligare några är docenter. För närvarande finns 27 handledare verksamma inom forskarutbildningen, 12 av dem har anställning eller nybliven emeritusstatus vid institutionen. Tio av de 12 handledare som har institutionstillhörighet är huvudhandledare för en eller flera doktorander, och de är i ett par fall även handledare till ytterligare en eller flera doktorander (se Tabell 2). En handledare med ordinarie professorstjänst vid högskolan i Lillehammer har ett tvåårigt förordande på 20% som gästprofessor vid institutionen. Därtill finns för närvarande 15 verksamma handledare som har annan ämneskompetens och institutionstillhörighet. Likafullt bidrar de substantiellt till forskarutbildningen, i konsekvens med ämnets och utbildningens tvärvetenskapliga karaktär. De externa handledarna representerar pedagogik (5), klinisk psykologi (4), barn- och ungdomspsykiatri (2), pedagogisk psykologi (1), barnmedicin (1), neuropediatrik (1) och statistik (1). De hör till andra institutioner inom SU eller vid andra lärosäten såsom Karolinska Institutet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Mälardalens Högskola och Högskolan Dalarna. De externa handledarna har knutits till Specialpedagogiska institutionen antingen via redan etablerade forskningsprojekt eller för att möta en specifik doktorands särskilda handledningsbehov.

Förutom handledarna medverkar ytterligare minst sex av institutionens lärare i forskarutbildningen genom undervisning på forskarkurser, granskning av avhandlingsmanuskript, medverkan i ämneskollegiet och seminarier samt rådgivning i forskningsplanering och etikfrågor. Institutionen har ett etablerat partnerskap med två forskare verksamma i varsin forskningsmiljö i USA. Båda har lång erfarenhet av högprofilerad specialpedagogisk forskning och dito forskarutbildning (PhD programs) och medverkar med extra handledning. En av dem utsågs år 2016 till hedersdoktor vid SU:s Samhällsvetenskapliga fakultet, och kommer att ha 20% anställning som gästprofessor vid institutionen under läsåret 2017-2018. Vi har motsvarande överenskommelse med en gästlektor från Nya Zeeland, som vistades hos oss en period vt 2016 och återkommer 2017. Ett par SU-kollegor från Institutionen för Pedagogik och Didaktik samt Psykologiska institutionen medverkar i metodkurser och bidrar med rådgivning inom forskningsprojekt, inklusive doktorandprojekt. Därtill finns 6-10 ytterligare forskare med annan institutionstillhörighet som har regelbunden kontakt med en eller flera doktorander via gemensamma forskningsprojekt.

Långsiktig säkring av handledarresurser

Institutionen befinner sig i slutet av en kännbar generationsväxling, då många pensionsavgångar och motsvarande utlysning av akademiska lärartjänster har ägt rum. Under denna period, som har sträckt sig över ett par år, har institutionens utbildningsuppdrag på grund- och avancerad nivå dessutom utökats och arbetssituationen för institutionens lärarkår har varit mycket ansträngd. Att säkra institutionens tillgång till kvalificerade lärare och handledare har därför varit en strategiskt viktig och högprioriterad uppgift för institutionsledningen och fakulteten. Rekryteringsarbetet har försvårats av att efterfrågan på lärare som disputerat inom specialpedagogik har varit hög i hela landet under de senaste åren. De finns således ett nationellt behov av att utbilda flera forskare inom specialpedagogik. I institutionens strategiplan för 2016-2018 förordades därför att en grupp nya doktorander skulle rekryteras, vilket också har genomförts.

Fler forskarstuderande förutsätter att institutionen även rekryterar fler medarbetare med docent/professorskompetens, och ser över vilka externa handledare som kan knytas till forskarutbildningen. Strategiplanen säger också att en plan ska utarbetas för framtida doktorandutlysningar, med hänsyn tagen till tillgängliga handledarresurser och våra övriga behov av undervisande personal. Det som uttrycks i strategiplanen är på god väg att förverkligas. Under det senaste året har fem nya universitetslektorer anställts, och ytterligare minst två universitetslektorstjänster är under tillsättning. Rekrytering av ytterligare en professor i specialpedagogik pågår. Vid rekryteringarna har lika vikt lagts vid vetenskapliga och pedagogiska meriter, och samtliga nytillträdde universitetslektorer är forskningsaktiva och intresserade av att handleda doktorander. En är redan docent och flera är på god väg mot docentkompetens. Nyrekryteringarna har förstärkt den tvärvetenskapliga kompetensen inom institutionen; de nya universitetslektorerna har sin bakgrund i specialpedagogik, pedagogik, psykologi och logopedi. Enligt institutionens strategiplan ska fler medarbetare stimuleras att arbeta mot docent- eller professorskompetens, och vi har i detta syfte beviljat medel för att ge möjlighet till extra forskningstid under 2017 och 2018.

Handledarnas kompetensutveckling

Enligt Villkorsavtalet för SU finns det inom alla akademiska läroanställningar tid för forskning / utvecklingsarbete / egen kompetensutveckling. För universitetslektorer utgör denna minst 30% av årsarbetstiden och för professorer minst 40% (befordrad) eller 50% (rekryterad).

SU erbjuder flera olika högskolepedagogiska kurser och annan fortbildning som riktar sig till dem som har läroanställning. Alla läroanställda vid SU ska ha fullgjort högskolepedagogisk utbildning om minst 15 hp, såvida man inte bedöms ha förvärvat motsvarande kunskaper på annat sätt. Därutöver förväntas institutionens lärare genomgå den särskilda forskarhandledarutbildning som regelbundet anordnas inom SU, ett krav vi ställer på våra doktorandhandledare.

Den enskilt viktigaste åtgärden för att säkra och utveckla handledarnas *vetenskapliga* kompetens är att ge dem möjlighet att vara forskningsaktiva. Det förutsätter att vi även fortsättningsvis arbetar strategiskt med rekrytering, så att institutionens lärarkår matchar utbildningsuppdraget såväl vad avser undervisningens volym som dess inriktning. Därmed skapas utrymme för att bevilja extra forskningstid. En kvalitetsaspekt är att nyanställda universitetslektorer och professorer så snart som möjligt engageras inom forskarutbildningen. Handledarnas kompetensutveckling följs regelbundet upp vid de årliga utvecklingssamtalen.

Handledarnas kontakt med samhällsutvecklingen

SU är huvudstadsuniversitetet med den i särklass största samhällsvetenskapliga fakulteten i landet. Universitetet har en omfattande verksamhet med öppna föreläsningar och diverse seminarier i samhällsangelägna frågor, ofta med mångvetenskaplig profil.

Universitetsbiblioteket är en utomordentlig resurs för alla anställda, med ett stort serviceutbud. SU erbjuder alltså institutionens lärare mycket goda möjligheter att följa med i den bredare kunskap- och samhällsutvecklingen.

Det finns självklara kontaktytor mellan institutionen och samhället i övrigt, i första hand med utbildningssektorn och många medarbetare har sin bakgrund inom läraryrket. Institutionens utbildningsuppdrag är utformat och förändras återkommande utifrån samhällsbehov. Genom mångfalden av påbyggnadsutbildningar för verksamma lärare har institutionen fortlöpande kontakt med dagens förskola och skola.

Många medarbetare har också uppdrag utanför akademien, såsom inom grund- eller gymnasieskolan eller i myndighetsvärlden, exempelvis vid Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). En av institutionens professorer är ledamot i Skolkommissionen (U 2105:3) och ordförande i Skolforskningsinstitutets vetenskapliga råd. Institutionen samverkar med Skolverket kring uppdragsutbildningar och andra typer av uppdrag. Exempelvis har institutionens medarbetare de senaste åren utvecklat tre webbaserade utbildningsmoduler inom Skolverkets omfattande lärarfortbildningsinsats Läslyftet, och för närvarande produceras en modul för det Specialpedagogiska lyftet. Årligen arrangerar institutionen Specialpedagogikens dag i SU:s Aula Magna, en uppskattad konferens som är öppen för alla och som snabbt blir fullbokad.

Institutionen har återkommande kontakter med kommunrepresentanter och föräldraföreningar för personer med funktionsnedsättning. Rättighetslagstiftning utgör ett ramverk för specialpedagogisk praktik och forskning, vilket bör beaktas även vid internationella jämförelser och kunskapsutbyten. I två omgångar år 2014-2015 gästades institutionen av en professor vid Hasting University och Fulbright scholar med expertkunskaper inom just rättighets- och skollagstiftning gällande elever med funktionsnedsättning, vilket gav tillfälle till fruktbart utbyte också med andra intressenter i samhället.

Generella åtgärder för att säkra handledningens kvalitet

Som en del av vår löpande kvalitetssäkring inbjuder studierektor för forskarutbildningen två ggr per termin till handledarkollegier. Vid dessa delas gemensam information och ges tillfälle att diskutera frågor som rör utbildningens struktur, innehåll och uppföljning. Kollegierna är tänkta att stödja och utveckla handledningen.

Vid träffarna redovisas även hur doktorandernas arbete fortlöper. Handledarkollegiet delar med sig av erfarenheter, diskuterar lämpliga rutiner och föreslår åtgärder. Vid behov har studierektorn därefter enskilda samtal med handledarna för att följa upp och diskutera lämpliga strategier och eventuellt ytterligare stöd i doktorandens arbete.

Vi eftersträvar att en mindre erfaren handledare ges möjlighet att arbeta ihop med en mer erfaren kollega, som då också kan ge vägledning i handledningsprocessen. Om det uppstår svåra frågor förekommer det att handledare söker kollegial rådgivning hos seniorer på fakulteten (t.ex. prodekan med ansvar för forskarutbildning) och andra sakkunniga. För att undvika att doktoranden får motstridiga budskap är det viktigt att handledarna diskuterar och når rimlig konsensus om hur doktorandprojektet ska drivas. En nyanserad

diskussion av handledares delvis olika ståndpunkter kan berika och utveckla handledningsprocessen.

Ett centralt inslag för kvalitetssäkring av handledningen är de seminarier (vid 50% och 90% fullföljd avhandling, vid monografi även vid 75%) då doktorandernas manuskript tas upp och granskas kritiskt av minst två läsare, varav minst en extern. Eventuella brister och behov uppmärksammas i detta skede. Efter seminarierna kan behovet av förstärkt handledning diskuteras i handledarkollegiet eller professor/docent gruppen. En sådan diskussion kan exempelvis resultera i att doktoranden får intensifierad handledning eller tilldelas en tredje handledare.

Uppföljning av handledningens kvalitet – och byte av handledare

Institutionen bär ansvaret för att varje doktorand får tillräcklig handledning och att denna är av god kvalitet. Studierektorn för forskarutbildningen är vid sin årliga uppföljning av den individuella studieplanen uppmärksam på om det finns indikation på brister i handledningen. Om så är fallet tar studierektorn upp frågan till diskussion, i första hand med handledaren.

Doktoranderna är informerade om att den som inte är tillfreds med sin handledarsituation bör ta upp detta med studierektorn, och att ett eventuellt handledarbyte i första hand diskuteras med denne. Institutionen har skriftliga rutiner för hur byte av handledare går till. Det är inte särskilt vanligt med handledarbyten. Enligt fakultetens riktlinjer har såväl handledare som forskarstuderande rätt att föreslå byte av handledare. Handledarbyte äger rum om det är någondera eller båda partens uttalade önskemål, eller om en handledare byter anställning eller flyttar. Studierektorn undersöker lämpliga handledarkandidater, i första hand från institutionens handledarkollegium. Ibland behöver doktoranden tillgång till en specifik kompetens, vilket vanligen löses genom att ytterligare en handledare utses. Frågan om ny handledare bereds av studierektorn, i samråd med doktoranden, och förordas av prefekten inför beslut i Institutionsstyrelsen.

Styrkor och utvecklingsområden för personalaspekten

Inom handledarkollegiet finns en bredd i erfarenheter och ämneskunskaper. Institutionens egen specialpedagogiska profil kompletteras med kvalificerade kompetenser från andra institutioner inom och utanför SU. Vi har handledarmöten två ggr per termin, för att stödja handledarna och skapa kvalitet i handledningen. Många av institutionens medarbetare är flitigt anlitate för externa expertuppdrag, inom råd, kommittéer och offentliga utredningar, och står därmed i direktkontakt med samhällsutvecklingen. Specialpedagogisk forskning kommunicerar naturligt med såväl beprövad erfarenhet som det övriga samhället.

I kvalitetssäkrande syfte finns det skäl att värna om och gärna utöka forskningsutrymmet för institutionens handledare. Det finns också behov av att återkommande diskutera strategiska rekryteringar inom områden som behöver säkras och/eller förstärkas.

Aspektområde: Område, miljö och resurser

Aspekt: Forskarutbildningsmiljö

Bedömningsgrunder:

A. Forskningen/den konstnärliga forskningen vid lärosätet har en sådan kvalitet och omfattning att utbildning på forskarnivå kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället både nationellt och internationellt.

B. Forskarutbildningsmiljön följs systematiskt upp för att säkerställa hög kvalitet. Resultatet av uppföljningen omsätts vid behov i kvalitetsutvecklande åtgärder och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Forskarutbildningsmiljön vid institutionen

Specialpedagogik har varit forskarutbildningsämne vid Stockholms universitets Samhällsvetenskapliga fakultet sedan 2003, och forskarutbildningen var de första fem åren förlagd till Lärarhögskolan i Stockholm (LHS). Specialpedagogiska institutionen bildades i samband med sammanslagningen mellan LHS och SU år 2008. Det är alltså en jämförelsevis ung utbildning som ännu är relativt blygsam till sin omfattning. Detta gör det extra viktigt att vidga forskarutbildningsmiljön via olika nätverk. Som framgår av redogörelsen för personalaspekten kompletteras institutionens egna handledarresurser med en lika stor grupp externa handledare, vilket ger berörda doktorander tillgång till andra forskningsmiljöer av intresse för deras avhandlingsarbete. Tre doktorander tillhör nationella Forskarskolan i Learning Study, med företrädare på SU vid Institutionen för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik (HSD). Till vårt lokala nätverk hör också kollegor vid andra samhällsvetenskapliga institutioner inom SU, till exempel Psykologiska institutionen, vilka medverkar i forskarutbildningskurser, forskningsseminarier och som handledare.

På institutionen anordnas i genomsnitt två till tre forskningsseminarier per termin. Därtill kommer de seminarier som behandlar doktorandernas avhandlingsarbete, samt ett nyinrättat seminarium för etikfrågor som träffas två ggr per termin. Vi bjuder då och då in till seminarier som är öppna för samhälleliga aktörer, kommunansvariga, föräldrar etc. för att diskutera dessa intressenters specialpedagogiska behov och möjliga forskningsprojekt.

Vi har odlat en medveten strategi mot ökad internationalisering med långsiktig utveckling av internationella nätverk och samarbeten, seminarier med inbjudna ledande internationella forskare samt internationellt rekryterade gästlärare. Vi har sökt och erhållit särskilda medel från t.ex. STINT vilket har möjliggjort ett utökat utbyte och även kortare utlandsvistelser för utbildning och forskning för våra doktorander.

Under åren 2016-2017 är Rune Sarromaa Hausstatter från Lillehammers högskola i Norge verksam som 20 % gästprofessor hos oss, och från och med juli 2017 kommer även Sam Odom från University of North Carolina at Chapel Hill att vara gästprofessor på 20 % vid institutionen. Murray Gadd från University of Auckland, Nya Zeeland, är gästlektor vid institutionen vårterminerna 2016 och 2017. I institutionens aktuella strategiplan ingår också rekrytering av post doc i specialpedagogik, för att stärka institutionens forskning och internationella nätverk.

Institutionen genomför ett årligt internat för samtliga sina anställda. Vi anordnar också en egen konferens för doktoranderna för att erbjuda dem ett skraddarsytt program med genomlysning och diskussion kring teman av intresse specifikt för dem. Förutom seminarier och andra gemensamma möten på institutionen organiseras två möten för doktorander per termin under ledning av studierektorn, i syfte att stärka utbytet och sammanhållningen i doktorandgruppen. De uppmuntras även att delta i fakultetsövergripande doktorandkonferenser.

Nationella och internationella nätverk

Via olika nätverk får institutionens doktorander och forskare tillgång till andra forskningsmiljöer. Exempel på sådana är ett pedagogiskt forskningsnätverk knuten till aktivitetsteori som några doktorander tillhör. Andra inhemska exempel är ett nätverk om aktionsforskning inom utbildningsvetenskap och ett nätverk för filosofisk-pedagogiska seminarier. Ett flerprofessionellt forskarnätverk kring tidigt stöd till familjer med extremt för tidigt födda barn är i uppstartsfas (hösten 2016). Det finns också ett välutvecklat nationellt och internationellt samarbete kring utbildning och forskning om interventioner som riktar sig till personer med autism och som bygger på tillämpad beteendeanalys (TBA).

Flera seniora forskare och doktorander ingår i ett internationellt multidisciplinärt nätverk om lek för barn med funktionsnedsättning (inom COST, European Cooperation for Science and Technology). Vår forskningsmiljö ingår i grupperingen Utbildning och Migration inom ramen för nätverket om Inclusive Education i EERA (European Education Research Association), med symposier på forskarkonferenser, ett internationellt seminarium och gemensamma ansökningar om forskningsmedel. En professor och doktorander som arbetar med interventioner riktade till personer med autismspektrumstörning är knutna till European Association for Behavior Analysis (EABA) och medverkar regelbundet i dessa konferenser. Flera doktorander och forskare ingår i det internationella nätverket ISEI (International Society on Early Intervention). Några doktorander deltar i forskningskonferensen EARLI (European Association for Research on Learning and Instruction) som erbjuder teman som Special Educational Needs, Preschool, Socio-emotional learning, Literacy, Assessment m.fl. EERA och EARLI ordnar förkonferenser och metodseminarier särskilt riktade till doktorander.

Konferenser är en del av forskarutbildningsmiljön

Vid vetenskapliga konferenser, både inhemska och internationella, ges doktoranderna tillfälle att presentera och diskutera forskning i dialog med andra företrädare för vetenskapssamhället. Konferenserna är således arenor för viktiga lärprocesser och utgör också centrala mötesplatser för att skapa nya kontakter och bygga nätverk. Vi uppmuntrar doktoranderna att delta i såväl konferenser som workshops med anknytning till avhandlingsämnet. De kan få ekonomiskt bidrag från institutionen för detta, i synnerhet om de ska presentera sin forskning vid ett seminarium, som föredrag eller poster. Doktorandernas behov prioriteras, och institutionens ekonomi är tillräckligt stark för att medge deltagande även i internationella sammanhang. Det ingår i handledarnas uppgift att tillsammans med doktoranden uppmärksamma och planera för lämpliga konferenser, som en del av den individuella studieplanen.

Doktorandgruppens sammansättning

Vi har 20 doktorander av varierande ålder och bakgrund; två av dem tillhör en äldre studieordning som inte ingår i UKÄ:s utvärdering. Sexton av 20 är kvinnor, vilket speglar kvinnodominansen inom det specialpedagogiska verksamhetsfältet i stort. Typiskt för samtliga våra doktorander är att de har relativt lång yrkeserfarenhet då de påbörjar forskarutbildningen i specialpedagogik, från yrken som lärare, specialpedagog, psykolog eller

skolledare. Flertalet doktorander är fortsatt verksamma på deltid (10-50%) utanför universitetet, och bedriver alltså forskarstudier på deltid. Några var knutna till specialpedagogutbildningen redan då denna var förlagd LHS, före år 2008. Denna grupp är genomgående äldre, och närmar sig i något fall pensionsålder. Flertalet (65%) av doktoranderna är dock födda mellan 1970 och 1984.

Doktorandernas externa verksamhet inom olika yrken och specialpedagogiska tillämpningsområden innebär en viss splittring tidsmässigt och geografiskt, men berikar också forskarutbildningsmiljön. Vi har fyra s.k. ”kommundoktorander” som genomför forskarutbildningen på deltid inom ramen för sin anställning vid en kommunal verksamhet.

Under perioden 2012-2016 har 10 forskarstuderande avlagt doktorsexamen och 2 avlagt licentiatexamen. Hälften, dvs 6, har avlagt doktorsexamen enligt nu gällande studieordning. Övriga har avlagt examen enligt äldre studieordning men har likafullt varit en del av samma forskarutbildningsmiljö.

Under 2016 utlystes och tillsattes fem nya doktorandanställningar, fyra finansierade med fakultetsmedel och en med ett externt forskningsbidrag. En sjuätte nytillkommen forskarstuderande är antagen som kommundoktorand. Institutionens ekonomi medger fortsatt rekrytering av nya doktorander, och vår avsikt är att även i fortsättningen genomföra samlade utlysningar.

Handledargruppens sammansättning

Handledargruppen har sammantaget bred kompetens och erfarenhet. Medianåldern är 60 år, men spridningen är stor (33-71 år). Genom det senaste årets lärarekryteringar är det realistiskt att på ett par års sikt förvänta sig en tydlig förnyring av handledargruppen, även bland dem som uppnått docent- eller professorskompetens. I samband med antagningen av nya doktorander inför ht 2016 har även fem nya externa handledare tillkommit. Handledarnas sammantagna kompetens och deras institutionstillhörigheter framgår av beskrivningen under Personal samt genom publikationslistorna.

Det finns stora potentiella vinster med att ha tillgång till olika handledarkompetenser och forskningsmiljöer inom ramen för forskarutbildningen. I många fall är det en nödvändighet för att ett tvärvetenskapligt doktorandprojekt ska bli framgångsrikt. Huvudhandledaren vid institutionen har jämte studierektor ett särskilt ansvar att säkerställa att den externa handledaren är välinformerad om och känner sig delaktig i forskarutbildningen i just specialpedagogik.

Antagning av doktorander

Kvalitet i forskarutbildningen börjar med kvalitet i rekryteringen av doktorander. Vi har valt att med några års mellanrum utlysa en grupp doktorandanställningar samtidigt, i öppen konkurrens. Genom att vid samma tillfälle rekrytera flera doktorander kommer de att bilda en grupp, vilket vi anser gynnar såväl arbets- som studiemiljö. Vid utlysningen har vi i allmänhet fått in 8-10 ggr fler sökande än antalet lediga anställningar. En bedömargrupp bestående av tre professorer går igenom ansökningarna och gör av varandra oberoende skattningar av de sökande ur fem olika aspekter: förtrogenhet med forskningsområdet, metodologisk och vetenskaplig förmåga, analytisk förmåga, initiativrikedom och självständighet jämte samarbetsförmåga samt förmåga att uttrycka sig i tal och skrift. Via skattningarna identifieras en tätgrupp som ska kallas till intervju (2-3 ggr fler än antalet anställningar). Bedömargruppen intervjuar kandidaterna och gör sina samlade bedömningar. Därefter diskuterar gruppen vilka

som i första hand bör föreslås för de aktuella anställningarna. Beslut fattas därefter av institutionsstyrelsen. Doktorander som finansieras via externa forskningsbidrag genomgår samma rekryteringsprocedur, med den skillnaden att projektansvarig forskare (som erhållit medlen) gör det slutliga valet av vilken kandidat som ska föreslås för doktorandanställningen. Tilltänkta kommundoktorander, som av sin arbetsgivare erbjudits möjlighet att bedriva forskarstudier inom ramen för sin anställning, bedöms av i första hand studierektor och prefekt. Bedömningen rör den sökandes behörighet och förutsättningar att fullfölja forskarutbildningen. Beslutet om antagning av kommundoktorander fattas sedan 2014 på fakultetsnivå. Studierektorn och prefekten bereder ärendet inför institutionsstyrelsen, som föreslår antagning till fakulteten. På samma sätt hanteras antagningen av doktorander som redan tillhör en forskarskola och som önskar bli doktorander i specialpedagogik.

Uppföljning och kvalitetssäkring av forskarutbildningsmiljön

Forskarutbildningsmiljön granskas och följs upp i samband med institutionens årliga verksamhetsberättelser, som kalibreras mot de strategiplaner som formuleras vart tredje år. Strategiplanen utgör institutionens tolkning och konkretisering av de övergripande strategiska mål som formulerats för Stockholms universitet respektive Samhällsvetenskapliga fakulteten. Strategiplanen jämte vår budget för motsvarande period har granskats och godkänts av fakulteten. Följande mål för åren 2016-2018 har särskild bäring på forskarutbildningsmiljön:

- Att stärka institutionens forskningsprofil.
- Att öka andelen externa forskningsmedel till Specialpedagogiska institutionen genom utveckling av starka ansökningar inom relevanta områden, även i samarbete med andra institutioner och universitet.
- Att fortsätta utveckla möjliga samarbetsprojekt med Stockholms universitets partneruniversitet och andra möjliga samarbetspartner.

En bedömning av måluppfyllelse görs inom ramen för kommande verksamhetsberättelser. Utvecklingssamtal med doktoranderna, som hålls av studierektor för forskarutbildningen, ger viktig återkoppling på hur forskarutbildningsmiljön ter sig ur doktorandernas perspektiv.

Styrkor och utvecklingsområden inom forskarutbildningsmiljön

Sammanfattningsvis anser vi att det är en bra miljö för vår tvärvetenskapliga profil. Vi arbetar och utvecklar kontinuerligt både inhemska och internationella nätverk och uppmuntrar och stöttar doktoranderna till konferensdeltagande. Vi har en välfungerande struktur för att rekrytera nya doktorander med samlade utlysningar som gynnar arbets- och studiemiljön. Vi arbetar för att få till stånd mer forskning vid institutionen och vi behöver öka andelen externa forskningsbidrag. Vi arbetar också på att ytterligare stärka våra nätverk och internationella samarbeten, även med avseende på doktorandkurser, för att långsiktigt säkra en vital forskarutbildningsmiljö.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar bred kunskap och förståelse både inom forskarutbildningsämnet och för vetenskaplig metodik/konstnärliga forskningsmetoder inom forskarutbildningsämnet.

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningens utformning och genomförande i syfte att säkerställa måluppfyllelsen. Resultaten av uppföljning omsätts i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Forskarutbildningen i specialpedagogik består av kurser (90 hp) och avhandlingsarbete (150 hp). Kursdelen är dimensionerad så att doktoranderna får en tillräcklig bredd i ämneskunskaper och vetenskaplig metodik. Avhandlingsarbetet ger fördjupade kunskaper och förståelse för det specifika problemområde som avhandlingen fokuserar; kursdelen och avhandlingsdelen kompletterar varandra härvidlag.

Kursutbud som svarar mot den allmänna och de individuella studieplanerna

Kursdelen består av fyra block som samtliga innehåller tre kurser:

Det specialpedagogiska blocket (22,5 hp) är obligatoriskt i sin helhet, och består av.

1. Vetenskapsteori och forskningsmetodik ur ett flervetenskapligt perspektiv, 7,5 hp
2. Områdesöversikt över internationell forskning inom specialpedagogik, 7,5 hp
3. Specialpedagogik i historiskt perspektiv och samhällsperspektiv, 7,5 hp

Metodblocket (22,5 hp) omfattar tre metodkurser på forskarnivå, varav minst 7,5 hp ska behandla kvantitativ och minst 7,5 hp kvalitativ metod. *Det avhandlingsspecifika blocket* (22,5 hp) utgörs av *tre valfria kurser på forskarnivå som leder till fördjupning inom det område som doktoranden valt för sin avhandling*. *Det fria blocket* (22,5 hp) består av tre valfria kurser som breddar och/eller fördjupar forskarkompetensen. Kurser inom de tre sistnämnda blocken kan sökas vid annan institution, i samråd med handledare och studierektorn.

I första hand är kursutbudet utformat med sikte på de examensmål som rör kunskap och förståelse. Det innebär att kursens specifika mål, aktiviteter och examination matchar både den allmänna och de individuella studieplanerna, med synlig progression.

En tidig obligatorisk kurs är *Områdesöversikt över internationell forskning i specialpedagogik* (7,5 hp). Lärandemålen är kunskap och förståelse för vikten av att göra systematiska kartläggningar av ett specifikt specialpedagogiskt forskningsfält. Ytterligare ett lärandemål är att vara kunnig och insatt i aktuell forskning. Kursen kräver obligatorisk närvaro och aktivt deltagande vid kurstillfällena. Den examineras genom ett paper som innehåller en översikt av internationell forskningslitteratur som fokuserar en vald specialpedagogisk frågeställning.

Utbildningen erbjuder både obligatoriska och valbara *metodkurser*, som examineras med skriftliga individuella examinationer. Förtrogenhet med vetenskaplig metodik säkerställs även

genom metoddiskussioner vid handledning av avhandlingsarbetet och i seminariediskussioner. Metodkunskaper är en förutsättning för ett framgångsrikt avhandlingsarbete och examineras slutgiltigt vid disputationen.

I samarbete mellan andra forskarutbildningar har fakultetsövergripande metod- och ämneskurser utvecklats. Det har ökat utbudet av forskarutbildningskurser och underlättar dessutom nätverksbygge mellan doktoranderna. Exempel på en sådan kurs är *Samhällsvetenskap i samhället – forskningsetik och forskningskommunikation* (7,5 hp) i regi av Psykologiska institutionen.

Doktoranderna har även behov av specialiserade kurser. Det kan röra sig om fördjupade kunskaper i ett särskilt ämne, exempelvis i barnneurologi och neurologiskt betingade funktionshinder, eller i en specifik metodik, exempelvis fenomenologisk analys, *single case* forskningsdesigner eller multivariata statistiska metoder. Den enskilda doktoranden kan då behöva fullfölja en eller flera kurser vid en annan institution inom eller utanför SU, vid en tematisk forskarskola eller i samband med ett internationellt utbyte. Individuella läskurser förekommer också, men praxis är att de inte ska utgöra mer än 7,5 hp av kursdelens 90 hp. Ämnesmässig och metodologisk specialistkunskap examineras i kurser på forskarnivå samt visas genom manuskript och muntliga presentationer vid seminarier. Aktuella kunskaper inom det specifika forskningsfältet synliggörs sedan i avhandlingen.

Förutsättningar att slutföra utbildningen inom planerad tid

Det är institutionens och närmast studierektorns uppgift att se till att kurser erbjuds på ett välavvägt sätt. Det innebär att de ska finnas tillgängliga då doktoranderna behöver dem och har möjlighet att följa dem med hänsyn till övriga aktiviteter i forskarutbildningen. Planeringen av kurser kalibreras med största möjliga hänsyn till hur doktorandgruppen och deras respektive studieplaner ser ut, men delvis också utifrån lärares kompetens och tillgänglighet. Målet är att organisera kurser med tillräckligt många doktorander för att optimera användningen av lärarresurser och säkerställa utbyte doktoranderna emellan. En förutsättning för att kunna utforma realistiska individuella studieplaner är att kurserna planeras med god framförhållning, vilket underlättas av en samlad doktorandantagning. Då doktorander överskrider tiden beror det i princip aldrig på att kurser saknas, utan på hinder i avhandlingsarbetet (se Måluppfyllelse – färdighet och förmåga).

Progression och kopplingen till examensmålen

Fakulteten har utvecklat ett strukturerat arbetssätt för att tillse att lärandemålen inom varje kurs formuleras med beaktande av examensmålen. I forskarutbildningens 90 hp kan ingå såväl kurser på avancerad nivå som rena forskarutbildningskurser. De individuella studieplanerna är ett verktyg för att planera och bevaka den enskilda doktorandens övergripande lärandeaktiviteter, med sikte på examensmålen. Till stöd för detta och som bilaga till de individuella studieplanerna har fakulteten under 2016 utvecklat ett schema för bedömning av hur doktoranden uppfyller examensmålen. Schemat utgörs dels av en tabell där man anger hur vart och ett av doktorandens utbildningsmoment bidrar till måluppfyllelse, dels ett dokument där dessa uppgifter sammanfattas till en översikt över hur examensmålen faktiskt har uppnåtts. Moment kan utgöras av kurser, seminarier, konferenser m.m. som antingen examineras och poängsätts, eller av moment som inte är poänggivande (exempelvis konferenspresentationer). Detta verktyg och dess tillämpningsområden diskuteras på doktorand- och doktorandhandledarmöten under vt 2017 för att säkerställa att det används på ett sätt som gynnar lärande och måluppfyllelse.

Uppföljning, kvalitetssäkring och återkoppling

Institutionens egna forskarutbildningskurser utvärderas regelmässigt med skriftliga studentenkäter. Svaren går till kursansvariga som tar hänsyn till synpunkterna i framtida kursrevidering, t.ex. när det gäller litteratur och föreläsningar. En sammanställning skapas via verktyget 'Survey and report' och finns tillgänglig för alla doktorander på Mondo. Övergripande frågor om kursers och utbildningens kvalitet diskuteras vid både doktorandträffarna och i handledarkollegierna, och information om åtgärder återkopplas till de berörda.

Kurser som doktorander genomför vid andra institutioner utvärderas inte lika systematiskt, men följs upp i handledning och den årliga genomgången av de individuella studieplanerna. Inom doktorandkollektivet händer det ofta att det externa kursutbudet blir föremål såväl för rekommendationer som, någon gång, avrådan.

På senare år har arbetet med att säkra kvalitet och måluppfyllelse, inklusive att säkerställa att utbildningen kan slutföras inom planerad tid, fått en tydligare struktur och blivit mer framgångsrikt. Fakultetens initiativ har här utgjort ett viktigt stöd.

Styrkor och utvecklingsområden för att säkra måluppfyllelse

Våra sammanhållna utlysningar av doktorandanställningar gör det möjligt att erbjuda kurser som svarar mot de forskarstuderandes behov, och gynnar deras arbets- och studiemiljö. Samarbetet över institutions- och fakultetsgränser har ökat kursutbudet och tvärdisciplinärt nätverksarbete.

Vi behöver utveckla bättre systematik i att tillsammans med doktoranderna följa upp deras individuella studieplaner med sikte på examensmålen, och är i färd med att implementera fakultetens nya verktyg för detta. Den samlade bild som de individuella studieplanerna presenterar bör granskas och vid behov följas upp med kvalitetshöjande åtgärder.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas, visar förmåga att planera och med adekvata metoder bedriva forskning och andra kvalificerade (konstnärliga) uppgifter inom givna tidsramar samt såväl i nationella som internationella sammanhang muntligt och skriftligt med auktoritet kan presentera och diskutera forskning och forskningsresultat i dialog med vetenskapssamhället och samhället i övrigt. Doktoranderna ska också visa förutsättningar för att såväl inom forskning och utbildning som i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling och stödja andras lärande.

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Utbildningsformer med sikte på färdighet och förmåga

Utveckling av färdighet och förmåga sker stegvis och progression under utbildningen är särskilt central för att uppnå dessa examensmål. Genom återkommande examinationstillfällen och återkoppling på arbete som utförs inom kurser och med avhandlingen utvecklar doktoranden färdigheter, förmågor samt självständighet. Till lärandeaktiviteterna hör seminarier, oppositioner, konferensdeltagande, skriftliga och muntliga presentationer m.m.

Relativt tidigt i utbildningen tillägnar sig doktoranden grundläggande och nödvändiga färdigheter för att identifiera relevant forskningslitteratur och systematiskt granska den. Detta är särskilt i fokus för den obligatoriska kursen *Områdesöversikt över internationell forskning inom specialpedagogik*. Men även inom andra kurser förväntas doktorander hitta valbar litteratur som speglar deras specifika intresseområden. Inom flera kurser och genom flera delexaminationer visar doktoranderna färdigheter i att analysera olika fall, tillämpa teorier och modeller, och göra egna bedömningar och kritiska analyser. Exempel på sådana, obligatoriska kurser är *Vetenskapsteori och forskningsmetodik ur ett flervetenskapligt perspektiv* samt *Specialpedagogik i historiskt perspektiv*. Dessa färdigheter och fördjupade kunskaper förväntas utvecklas vidare och examineras återkommande i senare kurser och inom ramen för avhandlingsarbetet.

Förmågan att identifiera frågeställningar och att planera forskning med olika metoder och olika teoretiska ansatser övas som deluppgift inom flera kurser, med *Vetenskapsteori och forskningsmetodik ur ett flervetenskapligt perspektiv* som exempel tidigt i utbildningen. Avhandlingsarbetet är givetvis helt centralt för den fortsatta utvecklingen mot examensmålet.

Förmåga att genom egen forskning väsentligt bidra till kunskapsutvecklingen utvecklas och befästs framförallt inom avhandlingsarbetet som slutexamineras av betygsnämnden. När doktorander skriver en sammanläggningsavhandling med artiklar publicerade i vetenskapliga tidskrifter har artikelmanuskripten varit föremål för en bedömning av externa och ofta internationella granskare. Om doktoranden är huvudförfattare innebär det att hens förmåga att bidra till kunskapsutveckling i ett internationellt sammanhang bedöms inom denna granskningsprocess. Är doktoranden korresponderande författare ger granskningsförfarandet även övning i och återkoppling på doktorandens förmåga att skriftligt diskutera forskning i dialog med vetenskapssamhället. I jämförelse med en monografi ger alltså arbetet med en

sammanläggningsavhandling ytterligare tillfällen till återkoppling, vilket kan ha fördelen att progressionen mot examensmålet blir synligare.

Förmågan att muntligt och med auktoritet presentera och diskutera forskning i dialog med vetenskapssamhället övas och utvecklas vid seminarier på olika nivåer, ofta med examination, och på konferenser. Den muntliga förmågan att presentera egen forskning bedöms även vid våra 50%- och 90%-seminarier (för monografier även vid 75%) samt vid disputationen. Doktoranderna förväntas delta i andras avhandlingsseminarier och disputationer för att bredda sin erfarenhet och tillägna sig fler exempel på kritiska vetenskapliga diskussioner. Detta är inte ett obligatorium, men uppmuntras och diskuteras i handledningen.

Doktoranderna erbjuds att delta i en kurs i akademisk engelska på SU där det ingår en övning och examination med feedback i att hålla en forskningspresentation på engelska. Kursen är inte obligatorisk men samtliga doktorander väljer att gå den. Doktoranderna uppmuntras vidare att delta i nationella och internationella nätverk och konferenser, och att i sinom tid presentera sin studie och sina resultat på internationella forskningskonferenser. Detta stimulerar färdigheter i att muntligt diskutera forskning i dialog med vetenskapssamhället. Institutionen eftersträvar att doktoranderna deltar i minst en konferens om året. Förmågan att muntligt och med auktoritet presentera och diskutera forskning i dialog med vetenskapssamhället kan bedömas av handledaren om hen närvarar vid konferensen, men även genom spontan återkoppling från andra konferensdeltagare. Flera forskarnätverk som doktoranderna brukar delta i erbjuder särskilda förkonferenser för doktorander, där de får extra återkoppling på sina abstract och presentationer (t.ex. European Educational Research Association / EERA och European Association for Research on Learning and Instruction / EARLI).

Doktoranderna uppmuntras vidare att delta i inhemska symposier som sammanför forskare och andra samhällsaktörer. Ett nyligt exempel var ett symposium om forskningsetik, organiserad av Kungliga Vetenskapsakademien och Vetenskapsrådet, med framstående forskare och andra intressenter (november 2016). Förutom fördjupade kunskaper bjuder sådana arrangemang även på fler förebilder att inspireras av och illustrerar vikten av att forskare interagerar med omvärlden.

Hösten 2015 erbjöds master- och forskarstuderande inom ramen för kursen *Områdesöversikt över internationell forskning i specialpedagogik* möjlighet att medverka i ett uppdrag från Skolkommissionen. Uppdraget var att göra komparativa analyser av särskilt stöd och tidiga insatser i ett internationellt perspektiv. En central lärandeaktivitet inom kursen innebar alltså en direkt samverkan med samhället, skriftligt genom en rapport och muntligt genom en seminariepresentation.

Inom ramen för en fakultetsgemensam kurs, som inte är obligatorisk men rekommenderas, får doktoranderna övning i populärvetenskaplig forskningskommunikation. Doktoranderna kan också få medieträning genom en workshop på kommunikationsavdelningen om de så önskar.

Ytterligare ett examensmål är att doktoranden ska visa förmåga att identifiera behov av ytterligare kunskap, vilket förutsätter förtrogenhet med det befintliga kunskapsläget. Inom kursen *Områdesöversikt över internationell forskning i specialpedagogik* tränar doktoranderna på att göra litteratursökningar och kartläggningar. Ett sådant systematiskt arbetssätt gör det möjligt att identifiera kunskapsluckor och planera forskning som bygger vidare på tidigare kunskap. Det ger också möjlighet och verktyg att identifiera områden där

kunskap saknas. Kunskapsbehov kan också framträda som ett resultat av en explorativ analys av situationer, fenomen och förändringar, dvs. utan att ta avstamp i tidigare empirisk forskning – helt enkelt för att sådan ännu saknas. Förmågan att identifiera behov av ytterligare kunskap bedöms på ett tydligt sätt i forskningsplanen, dvs. tidigt i utbildningen. Frågan om ytterligare kunskapsbehov behandlas regelmässigt i avhandlingens diskussionsavsnitt och vid disputationen.

Doktoranderna övar upp sin förmåga att bidra till andras lärande genom deltagande i seminarier med kritisk granskning, via gruppuppgifter inom ramen för vissa kurser t.ex. *Specialpedagogik i historiskt perspektiv* samt genom att medverka i undervisning och handledning på institutionen. Alla doktorander rekommenderas att delta i SU:s kurs(er) i högskolepedagogik för universitetslärare, och en sådan 7,5 hp kurs kan tillgodoräknas inom ramen för forskarutbildningens kursdel på 90 hp.

Progression mot examensmålen

Progressionen i doktorandens avhandlingsarbete är avgörande för att doktoranden ska nå examensmålen i färdighet och förmåga, och för att så ska ske inom planerad tid. Vi har en tydlig struktur för hur doktoranders avhandlingsarbeten granskas och seminariebehandlas. Minst två seniora forskare, varav minst en har annan institutionstillhörighet, anlitas som granskare. Det är ungefär lika vanligt att våra doktorander skriver monografier som sammanläggningsavhandlingar. I båda fallen granskas och seminariebehandlas avhandlingen en första gång ungefär halvvägs in i arbetsprocessen (50%) och en andra gång vid 90%. Monografier behandlas därtill då 75% beräknas vara avklarade.

Institutionen har inga formella regler om antal artiklar vid sammanläggningsavhandlingar, eftersom lämpligt antal delarbeten kan skilja sig mellan olika doktorandprojekt. Praxis är dock tre artiklar, varav minst en är publicerad och ytterligare en accepterad. Det rekommenderas att doktoranden visar sin självständighet genom att vara första eller ensam författare på någon artikel. Då det finns flera författare ska det anges vilken roll var och en har haft så att doktorandens insats kan bedömas.

Avhandlingsmanuskriptet granskas slutligen på institutionen av någon utsedd läsare, som har att ta ställning till om det lever upp till våra fastställda riktlinjer (varje fråga besvaras med ja/nej):

- Bedöms avhandlingen vara av tillräcklig god kvalitet och av tillräcklig omfattning för att försvaras offentligt vid en disputation?
- Är disputanden väl insatt i den litteratur som avspeglar forskningsområdet?
- Är den vetenskapliga kommunikationen god (språkbruk, val av förmedlad information, etc.)?
- Vid sammanläggningsavhandling: har disputanden i sammanfattningen lyckats integrera de enskilda arbetena till en ”röd tråd”?
- Har disputanden genom avhandlingen givit ett för området vetenskapligt bidrag beträffande ny teori, utveckling av en befintlig teori, ny metodik eller utveckling av befintlig metodik?

Om läsaren bedömer att det finns brister ska hen till handledarna (inte till doktoranden) framföra vilka problem som finns och även ge förslag till möjliga förbättringar.

Förutsättningar att slutföra utbildningen inom planerad tid

Färdighet och förmåga utvecklas framförallt genom avhandlingsarbetet, med disputationen som det slutliga examinationstillfället. Hinder i avhandlingsarbetet är den avgörande orsaken i de fall som doktoranden inte slutför utbildningen inom planerad tid. Exempelvis kan datainsamlingen ta längre tid än planerat, vilket i ett tillämpat område som specialpedagogik ofta beror på externa faktorer som kan vara svåra att förutse. Det kan också visa sig svårt att få publicera de artiklar som ska ingå i en tillämnad sammanläggningsavhandling. Om doktoranden arbetar med en monografi kan det förekomma att behov av genomgripande bearbetningar framkommer vid seminariebehandlingen.

Kvalitetsutvecklande åtgärder och återkoppling för att säkra måluppfyllelse

Då det uppstår hinder i avhandlingsarbetet måste den uppkomna situationen analyseras i syfte att hitta nya vägar. I sådana fall har frågan tagits upp i handledarkollegiet som föreslagit åtgärder för att ge mer stöd för att komma förbi dessa hinder. Det kan handla om att identifiera lämpliga tidskrifter, stöd i omställning från sammanläggning till monografi eller handfasta förslag om förstärkt handledning och återkoppling. Doktoranden kan också erbjudas ytterligare utbildning för att kunna slutföra avhandlingen och nå målen, t ex i vetenskapligt skrivande.

Utvecklingsområde

Vi bör förbättra vår systematik i att tillsammans med doktoranderna följa upp progressionen i deras avhandlingsarbete mot examensmålen. Detta gäller framförallt dem som skriver monografier, som riskerar att få alltför glesa återkopplingar från utomstående läsare.

Aspektområde: Utformning, genomförande, resultat

Aspekt: Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen säkerställer genom utformning, genomförande och examination att doktoranderna, när examen utfärdas ska visa intellektuell självständighet, (konstnärlig integritet), och vetenskaplig redlighet/forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar. Doktoranden ska också ha nått fördjupad insikt om vetenskapens/konstens möjligheter och begränsningar, dess roll i samhället och människors ansvar för hur den används

B. Systematisk uppföljning görs av utbildningen för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande är av hög kvalitet och att doktoranderna uppnår målen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Värderingsförmåga och förhållningssätt är närvarande i alla lärandeaktiviteter på forskarutbildningen. De ingår så att säga överallt - men är i uttryckligt fokus i förhållandevis få utbildningsmoment.

Intellektuell självständighet övas exempelvis inom ramen för alla de utbildningsmoment där doktoranden kritiskt värderar olika texter, forskningsartiklar och argument. Här är seminariet en central utbildningsform. I processen med avhandlingsarbetet ställs doktoranden återkommande i situationer som ställer förmågan att värdera information och handlingsalternativ på prov, med en inbyggd progression i kravnivå och komplexitet. Självständigheten bedöms fortlöpande av handledarna under avhandlingsarbetets gång. Det nära samarbetet mellan handledare och doktorand gör dock att handledaren kan brista i objektivitet i denna bedömning. Därför är det viktigt att engagera även andra bedömare, exempelvis granskarna vid seminariebehandling av manus, som komplement och för examination.

Vetenskaplig redlighet förutsätter att doktoranden tillägnat sig goda kunskaper i vetenskaplig teori och metod, inklusive kunskaper och färdigheter i korrekt källhänvisning och referenshantering. Utan goda kunskaper går det inte att vara vetenskapligt redlig. Diskussion om och uppmärksamhet på vetenskaplig redlighet återfinns därför inom ett flertal kurser, och redan på grundnivå. Doktoranderna skolas i vikten av korrekt källhänvisning i alla vetenskapliga sammanhang, inklusive vid alla examinationer där tydliga brister kan leda inte bara till underkännande utan också till disciplinära straff. Inom forskarutbildningen behandlas vetenskaplig redlighet explicit och genomgripande bland annat i obligatorisk litteratur (Pring, R. (2010). *Philosophy of Educational Research*). Doktorandernas vetenskapliga redlighet, också när det gäller datahantering, stöttas och kontrolleras av handledare och examinatorer.

Forskningsetik tas upp och examineras i flera forskarutbildningskurser, bland annat i den obligatoriska *Vetenskapsteori och forskningsmetodik ur ett flervetenskapligt perspektiv*. Doktoranderna uppmuntras att delta i den fakultetsgemensamma kursen *Samhällsvetenskap i samhället – forskningsetik och forskningskommunikation* (7,5 hp) som bl.a. ger handfast övning i att formulera en etikansökan.

I princip alla våra doktorander arbetar med projekt som prövas i Regionala Etikprövningsnämnden, vilket är relativt ovanligt inom pedagogikämnet i stort. Inom

specialpedagogiska projekt är det dock vanligt med hantering av känsliga personuppgifter, vilket gör projekten prövningspliktiga. Doktorander i specialpedagogik skriver därför i regel en etikansökan, vilket även är en matnyttig lärandeaktivitet. En etikansökan kräver detaljerade beskrivningar av den praktiska forskningsprocessen, hur rekrytering av undersökningsdeltagare, formerna för information och samtycke, datasäkerhet m.m. ska hanteras, jämte ingående forskningsetiska överväganden. Sådana överväganden ingår även i avhandlingens metoddiskussion, och aktualiseras vid de återkommande avhandlingsseminarierna.

En Etikgrupp har inrättats vid institutionen under 2016 med en beredande och rådgivande roll kring frågor som berör etik inom specialpedagogisk forskning. Etikgruppen anordnar seminarier två gånger per termin med fokus på aktuella etiska frågor i olika forskningsprojekt, ofta initierade av doktorander. Gruppen har fyra seniora forskare som ordinarie ledamöter, varav en är sammankallande, en är studierektor för forskarutbildningen och två är emeriti med långvarig erfarenhet av forskningsetisk prövning.

Förutsättningar att slutföra utbildningen inom planerad tid

Forskarutbildningens är upplagd så att det finns förutsättningar för doktoranden att slutföra utbildningen inom de stipulerade fyra åren av heltidsstudier, och att inom denna tid uppfylla även examensmålen för värderingsförmåga och förhållningssätt. För att säkerställa att så är fallet krävs en systematisk bedömning av vilka utbildningsmoment (kurser, seminarier, konferenser, avhandlingsarbete) som bidrar till att doktoranden uppnår dessa examensmål - med fortlöpande avstämning och så småningom sammanfattande bedömning av att de verkligen har uppnåtts. Det bedömningsschema som fakulteten utarbetat som bilaga till de individuella studieplanerna kan här utgöra ett gott stöd. Regelrätt examination av doktorandens självständighet, vetenskapliga redlighet och förmåga att göra forskningsetiska bedömningar görs vid avhandlingsseminarierna (då 50% och 90% av arbetet har fullföljts), genom granskning av avhandlingsmanuskript samt slutligen vid disputationen.

Styrkor och utvecklingsområden

Examensmålen som rör värderingsförmåga och förhållningssätt är genomgripande, samtidigt som de är svåra att operationalisera med samma tydlighet som målen för kunskap, förståelse, förmåga och färdighet. Genom forskarutbildningens kurser och avhandlingsarbetet aktualiseras ständigt frågor som rör vetenskaplig redlighet, intellektuell självständighet och forskningsetiska bedömningar, och dessa aspekter beaktas vid ett flertal examinationer. Likväl är det önskvärt att ytterligare förtydliga varje doktorands progression mot måluppfyllelse. Ett förslag är att låta doktoranden själv, med stöd i fakultetens bilaga till de individuella studieplanerna (se Måluppfyllelse - kunskap och förståelse), vid bestämda avstämningpunkter reflektera över hur samtliga examensmål ska uppnås och hur långt hen kommit i arbetet mot respektive mål. Arbetssättet skulle ha särskild relevans för examensmålen rörande värderingsförmåga, självständighet och förhållningssätt.

Arbetslivets perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen är användbar och förbereder doktorander för ett föränderligt arbetsliv, såväl inom som utom akademien.

B. Utbildningens utformning och genomförande följs systematisk upp för att säkerställa att den är användbar och förbereder för arbetslivet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Utbildningens användbarhet och förberedelse för arbetslivet

Specialpedagogisk forskning är tillämpad till sin karaktär, och bedrivs i nära kontakt med pedagogiska miljöer och samhällseliga verksamheter. Alla våra forskarstuderande har tidigare yrkeserfarenheter och flertalet behåller sin förankring i arbetslivet utanför akademien medan de genomför sin forskarutbildning. Efterfrågan på disputerade inom specialpedagogik är stor, i första hand för att tillgodose behovet av akademiska lärare i ämnet (se personalaspekten). Det specialpedagogiska utbildningsuppdraget har ökat kraftigt de senaste åren och förväntas inte minska inom överskådlig tid. En doktorsgrad i specialpedagogik är också användbar inom myndigheter, exempelvis Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten, samt för kvalificerade forsknings- och utvecklingsuppdrag inom kommunala verksamheter som förskola, skola och habilitering. Detta torde vara väl synligt för våra doktorander som genomgående har kontakt med en eller flera av dessa arenor, ofta inom ramen för sina avhandlingsprojekt.

Ansvariga för utbildningen står i självklar kontakt med det arbetsliv som väntar våra doktorander. Det ligger såväl i ämnets karaktär som i de uppdrag som strömmar in till institutionen och våra seniora experter. Exempelvis är studierektor för forskarutbildningen ledamot i den sittande Skolkommissionen, vilket ger en utmärkt framåtblick i kommande specialpedagogiska utvecklingsbehov och uppdrag inom utbildning och forskning. Vi har mycket och naturlig kontakt med flertalet av våra alumner. Det sammanhänger med att vi är ett förhållandevis nytt forskarutbildningsämne och att kretsen av alumner är begränsad, och faktiskt också med att flera av våra f.d. doktorander har akademiska lärartjänster hos oss. De som tjänstgör på annat håll har ofta fortsatt kontakt med institutionen via forskningssamarbeten eller lärarutbyten. Vi har pågående seminarier där några alumners särskilda kompetens i aktionsforskning tillvaratas och bidrar till vår forskarutbildningsmiljö. Alumner deltar i viss utsträckning även i andra seminarier, exempelvis i det särskilda seminariet för forskningsetik som inrättades 2016.

Doktorandernas institutionstjänstgöring

På grund av vårt stora utbildningsuppdrag är förutsättningarna för högskolepedagogisk meritering mycket goda. Doktoranderna ges tillfälle att hålla gruppövningar och lektioner, ge handledning av skriftliga arbeten och medverka i examinationsinslag. För närvarande har en doktorand deltidstjänst som adjunkt. Det finns också goda möjligheter till viss administrativ tjänstgöring. Det som utgör en begränsande faktor för doktoranders institutionstjänstgöring är snarast att så många av dem är fortsatt yrkesaktiva på deltid vid sidan om forskarstudierna, och har svårt att därutöver skapa utrymme för institutionstjänstgöring.

Arbetslivsförberedande aktiviteter i universitetets regi

Fakulteten anordnar yrkesorienteringsdagar för doktorander som är i slutet av sin forskarutbildning, med en introduktionsdag på hösten och en dag om karriärorientering på våren. Våra doktorander uppmuntras att delta i dessa och de som har gjort så har varit positiva.

Inom SU:s centrala förvaltning finns Avdelningen för forskningsstöd som bl.a. anordnar kvalificerade workshops och seminarier om forskningsfinansiering, om att söka forskningsmedel och att skriva en ansökan m.m. Att delta i sådana aktiviteter är en handfast förberedelse för att etablera sig som forskare, vilket vi förmedlar till våra doktorander. Avdelningen för forskningsstöd har ett nyhetsbrev som studierektorn regelmässigt vidarebefordrar till doktoranderna.

Den internationella arbetsmarknaden

Våra forskarstuderande har hittills visat relativt svalt intresse för en internationell karriär, och även intresset för en internationell post dok är begränsat. Vi ser flera förklaringar härtill. Dels är den inhemska arbetsmarknaden mycket god, dels är våra disputerade alumner oftast i yngre medelåldern eller äldre och är uppbundna av åtaganden som försvårar mobilitet. Vi vill gärna se en ökning av antalet forskarstuderande som siktar på att arbeta utomlands åtminstone under en period, då ökad internationalisering är av stor betydelse för specialpedagogikens utveckling på längre sikt.

I vår strävan mot ökad internationalisering erbjuder vi sedan 2013 en kurs i akademiskt skrivande på engelska vid Engelska institutionen. Kursen ger en god grund för att kommunicera framgångsrikt på den internationella arenan. Förutom deltagande i internationella konferenser uppmuntras doktoranderna att delta i forskarkurser utomlands, ofta metodinriktade kurser. Vi hoppas att vår aktuella satsning på internationella gästprofessorer ska ge ytterligare draghjälp och öka intresset för att skaffa sig internationell arbetslivserfarenhet efter disputation.

Uppföljning och återkoppling av arbetslivsaspekten

Vi anser att forskarutbildningen står i nära och dynamisk relation till arbetslivet och karriärmöjligheter efter disputation. Detta beror såväl på ämnets tillämpade karaktär och våra forskarstuderandes förankring i olika specialpedagogiska verksamheter, som på våra seniora medarbetares nätverk inom och utanför den akademiska världen. Uppföljning och återkoppling med arbetslivet sker därför kontinuerligt.

Styrkor och utvecklingsområden

Arbetsliv och karriärvägar efter avlagd doktorsgrad är förhållandevis tydliga för våra forskarstuderande, och arbetsmarknaden är mycket god. Institutionen behöver dock bli bättre på att stimulera doktorandernas intresse för mobilitet och orientering mot en internationell forskarkarriär, i första hand en internationell postdok-vistelse.

Doktoranders perspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Utbildningen verkar för att doktoranderna tar en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen och lärprocesser.

B. Utbildningen följs systematiskt upp för att säkerställa att doktorandinflytandet används i kvalitetssäkring och utveckling av utbildningen. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Doktorandinflytande

Doktorandgruppen väljer representanter till institutionsstyrelsen, fakultetens doktorandråd och institutionens arbetsmiljögrupp. Doktoranderna har dock inte etablerat ett formellt doktorandråd, även om institutionen haft sådana ambitioner (uttryckt i vår Verksamhetsplan 2013-2014). Vi tror att det i första hand beror på att de flesta bedriver forskarstudierna på deltid och därmed har mindre marginaler för studentfackligt arbete, men också på doktorandgruppens relativa litenhet. Informellt organiserar sig doktoranderna ad hoc, då man ser skäl att ta initiativ eller framföra synpunkter, och i en del praktiska saker exempelvis kring disputationer.

Via kursutvärderingar, arbetsmiljöenkät och utvecklingssamtal fångas synpunkter från alla berörda doktorander upp på ett mer eller mindre strukturerat sätt. Institutionen anordnar årligen en konferens för doktoranderna för att erbjuda dem ett skräddarsytt program för genomlysning och diskussion kring teman av specifikt intresse för dem. Förutom seminarier, och andra gemensamma möten på institutionen organiseras två möten för doktorander per termin under ledning av studierektorn. Därtill och inte minst bjuder det dagliga arbetet på många tillfällen att bidra med synpunkter och förslag. En välvillig tolkning skulle kunna vara att doktoranderna även utan ett formellt doktorandråd tycker sig ha tillräckligt inflytande i frågor som rör forskarutbildningen och den egna arbetsmiljön.

Studierektor för forskarutbildningen ska hålla utvecklingssamtal med doktoranderna, efter den mall som finns vid SU. Samtalet syftar till att utveckla både den enskilda medarbetaren, i detta fall doktoranden, och verksamheten. Beklagligtvis har utvecklingssamtal med doktorander inte genomförts systematiskt på institutionen under 2015-2016, beroende på en ansträngd bemanningssituation och skifte på studierektorsposten. Studierektorn har nu inbjudit doktorander antagna före 2016 till utvecklingssamtal i januari-mars 2017 och de som är antagna under 2016 inbjuds till samtal under hösten 2017, med årliga uppföljningar fortsättningsvis.

Deltagande i beslutsprocesser som rör forskarutbildningen

Ärenden som ska behandlas i Institutionsstyrelsen och som rör forskarutbildningen bereds normalt av studierektorn och prefekten, i regel med input från doktorandhåll i första hand via styrelsens doktorandrepresentant. Större frågor tas upp till diskussion med doktorandgruppen vid något av de doktorandmöten som studierektor anordnar vid två tillfällen per termin, eller vid en doktorandkonferens.

Att doktoranderna finns representerade i Arbetsmiljökommittén ökar sannolikheten att arbetsmiljöfrågor som rör just dem kan uppmärksammas i tid. Representation i fakultetens

doktorandråd är likaledes viktig, i synnerhet som allt fler beslut om forskarutbildningen fattas på fakultetsnivå.

Doktorandernas fysiska och psykosociala arbetsmiljö

I likhet med många andra av universitetets enheter är Specialpedagogiska institutionen trångbodd. Institutionens utvidgade utbildningsuppdrag och därmed ökade personalstyrka har gjort detta extra kännbart. Det sätter bestämda gränser för vad vi kan erbjuda våra doktorander i termer av fysisk arbetsplats. Alla doktorander har tillgång till SU-konto, dator, programvara, telefon och del i rum, såvida de inte har annan institutionstjänstgöring som motiverar eget rum. (Detsamma gäller för övrigt även för universitetslektorerna.) Ett av doktorandrummen rymmer sex arbetsplatser medan övriga har plats för tre. Rummen är förlagda till en souterrängvåning, vilket doktoranderna uttryckt att de upplever vara vid sidan av och begränsar vardagliga möten med övrig personal. Institutionsledningen tar dessa synpunkter på stort allvar och undersöker möjliga lösningar och hoppas ha en sådan på plats under 2017.

Doktorander åtnjuter samma anställningsförmåner som övriga SU-anställda, såsom friskvård, terminalglasögon, företagshälsovård m.m. Våra fyra kommundoktorander får dock lita till sin arbetsgivare för att få tillgång till sådana förmåner.

Den senast genomförda arbetsmiljöenkäten (Avonova 2014) tydde på att doktoranderna som helhet tyckte att arbetsmiljön var god. Doktoranderna vid Specialpedagogiska institutionen var nöjdare än SU-genomsnittet på alla punkter: introduktion till doktorandstudier och arbetet på institutionen, handledning, möjligheterna att påverka arbetstidsfördelning och att bli klar med avhandlingen på utsatt tid, samt uppföljning av de individuella studieplanerna. Inom institutionen var doktoranderna den personalkategori som var mest tillfredsställd med sin arbetssituation. Det som framfördes som särskilt positivt var att handledarna var så engagerade och lätta att få tag på. Ansvariga för forskarutbildningen bedömer att det finns fördelar med doktorandgruppens storlek. Den är liten nog så att ingen förblir anonym, och samlade antagningar av nya doktorander bidrar till att skapa kollegialitet och vi-känsla. Institutionens regelbundna doktorandträffar och konferenser bidrar sannolikt till doktorandernas positiva bedömning av arbetsmiljön. Även det faktum att vi prioriterar och ekonomiskt stödjer doktorandernas konferens- och studieresor torde ha betydelse för att de känner att de har stöd och uppbackning.

Att säkerställa doktorandinflytande i kvalitetssäkring och utveckling

Doktoranderna lämnar återkommande synpunkter på forskarutbildningen och sin arbetssituation: i samtal med handledare, genom kursutvärderingar, ibland via arbetsmiljöenkäter och återkommande i utvecklingssamtal. Även uppdateringen av de individuella studieplanerna kan ha inslag av värdering. Alla dessa aktiviteter bidrar till doktorandinflytande, men på olika sätt. Kursutvärderingar och arbetsmiljöenkäter sammanställs, rapporteras och följs upp systematiskt. Handlednings- och utvecklingssamtal har i första hand fokus på den enskilda doktorandens arbetssituation, och detsamma gäller eventuella åtgärder och uppföljning till följd av samtalet. Utvecklingssamtalen kan dock sätta strålkastarljuset på ett mer generellt problem, som då bör uppmärksammas som en fråga för institutionen snarare än den enskilda doktoranden. Även doktorandernas de individuella studieplanerna kan sammantagna lägga systembrister i dagen.

Doktorandinflytandet synliggörs framför allt när de uttrycker önskemål som gäller avhandlingsarbetet eller kursutbud. Det kan vara önskemål om byte av handledare eller om behov av ytterligare förstärkning. Sådana önskemål har kommit fram då och då under åren

och föranlett byten eller tillägg av handledare, eller skräddarsydda kurser enligt doktorandens behov.

Informationen från en kursutvärdering hanteras i första hand av kursansvarig, som bedömer i vilken utsträckning synpunkterna föranleder större eller mindre förändringar av kursen. Bli ett förändringsarbete aktuellt brukar kursansvarig involvera doktorander och även engagera kollegor. Men det är fortfarande kursansvarig som äger frågan och tar ställning till hur hen vill arbeta med kursutveckling. Bara om kursutvärderingen innehåller mycket genomgripande förändringsförslag eller allvarlig kritik är det aktuellt att lyfta frågan till ledningsnivå. Det bör tilläggas att det vanligen inte framkommer synpunkter av den art som föranleder större förändringar av kursinnehållet. Den vanligaste kritiken rör snarast tekniska /webb problem och ibland synpunkter på bibliotekets service.

Det finns inga fastställda rutiner för doktorandinflytande vid kvalitetssäkring och utvecklingsarbete inom forskarutbildningen. Praxis är dock att så långt som möjligt ta tillvara doktorandernas oftast välgrundade synpunkter och förslag, och bjuda in dem i arbetsprocessen. Detta ligger också i institutionens intresse. Ett exempel:

I samband med byte av tryckrutiner för avhandlingar år 2015 uppstod förseningar och brister som berodde bl.a. på kapacitetsproblem hos tryckeriet. Studierektor samlade in doktorandernas erfarenheter och återkopplade till biblioteket (som är ansvarigt för stöd i tryckprocessen) och forskarutbildningsansvariga på fakulteten. Det ledde till förbättrade tryckrutiner och doktoranderna har därefter inte rapporterat problem.

Doktoranders perspektiv som de framkommer i utvecklingssamtal och de individuella studieplanerna blir sällan sammanställda och systematiserade. Utvecklingssamtal är konfidentiella. Det är enbart om en eller flera doktorander framför tydliga synpunkter och önskemål om en öppen diskussion och åtgärder som det är möjligt att ta dem vidare. De individuella studieplanerna är däremot allmän handling, men de har hittills inte använts systematiskt för annat än bevakning av den enskilde doktorandens forskarutbildning.

Styrkor och utvecklingsområden

Doktorandsgruppens hanterliga storlek i kombination med de samlade antagningarna utgör en god grund för doktorandinflytande. Aktivt stöd till doktorandernas studieresor och konferensdeltagande samt regelbundna möten som särskilt riktar sig till doktorander är aktiviteter som bidrar till doktorandernas medskapande i forskarutbildningen.

Men det finns utvecklingsbehov. Vi behöver förbättra systematiken i hur vi upprättar och följer upp de individuella studieplanerna, och inte minst de administrativa rutinerna kring dem, i första hand för att säkra att den enskilda doktoranden kan nå examensmålen inom avsedd tid. Det finns också anledning att granska de individuella studieplanerna samlat för att identifiera eventuella generella brister i utbildningen.

Vi har nyligen (februari 2017) tagit fram ett dokument med samlad och uppdaterad information till doktoranderna, innehållande regler och rutiner, en årscykel med administrativa rutiner, information om tillgodoräkningen m.m. Institutionen arbetar för att under 2017 kunna erbjuda doktorandarbetsplatser med mer central placering på institutionen än de nuvarande doktorandrummen.

Jämställdhetsperspektiv

Bedömningsgrunder:

A. Ett jämställdhetsperspektiv är integrerat i utbildningens utformning och genomförande.

B. Systematisk uppföljning görs för att säkerställa att utbildningens utformning och genomförande främjar jämställdhet. Resultaten av uppföljning omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling och återkoppling sker till relevanta intressenter.

Integrering av jämställdhetsperspektivet

Skolans värld domineras av yrkesutövare som är kvinnor, i synnerhet bland dem som arbetar i lägre årskurser eller med humanvetenskapliga arbetsuppgifter. Det gäller även specialpedagoger - såväl på fältet, bland våra studenter på olika nivåer som i institutionens lärarkollegium. Av våra 20 doktorander är endast 4 män. Den ojämna könsfördelningen i såväl personal- som doktorandgruppen är alltså ett faktum.

Eftersom detta reflekterar strukturella förhållanden i samhället i stort skapas det samtidigt en möjlighet att synliggöra, diskutera och söka lösningar på de utmaningar som skolmiljöers ojämna könsfördelning kan ge upphov till.

Vi har ambitionen att uppnå en jämnare könsfördelning i alla våra verksamhetsgrenar. En konkret åtgärd vi har vidtagit är att kritiskt granska och justera all information på vår webbsida och i övriga dokument. Vårt bildmaterial visar nu såväl män som kvinnor och vi eftersträvar könsneutrala formuleringar i informationstexterna. Med dessa i sig begränsade åtgärder tror vi att bilden av specialpedagogik som ett kvinnligt kunskapsområde kan mildras något – och att det känns mer välkomnande för den man som är intresserad av ämnet och av vad Specialpedagogiska institutionen har att erbjuda.

Jämställdhetsperspektivet i specialpedagogisk forskning

Specialpedagogik som ämne innefattar kunskap om variation, mångfald och genus, om inkludering, exkludering och delaktighet, om bristande överensstämmelse mellan individuella särdrag och socialt betingade förväntningar. Ämnet som sådan skapar således goda förutsättningar att problematisera och motverka de förgivet-taganden som den ojämna könsfördelningen är ett uttryck för och riskerar befästa.

Under de senaste decennierna har forskningen om kön och funktionsnedsättning vuxit sig stark. Vi vet i dag betydligt mer än tidigare om hur symtom kan variera med könsidentitet, och att samma grundproblematik kan ta sig olika uttryck beroende på detta. Det gäller exempelvis flera neurologiskt betingade funktionshinder, som ADHD och autism. Flickor har ofta 'tystare' symtom än pojkar och löper därför högre risk att förbli utan det särskilda stöd de skulle behöva för optimalt lärande och utveckling. Pojkar å sin sida löper högre risk att få svårigheter med läsning och utagerande symtom i skolan. Det är också klarlagt att personer vars symtom avviker från de könsförväntade – t.ex. kraftigt utagerande flickor/kvinnor eller pojkar/män med inåtvänd problematik – riskerar att mötas av mindre förståelse och bli mer socialt marginaliserade. Forskningen har också uppmärksammat olika funktionshinderns sociala konsekvenser för flickor/kvinnor respektive pojkar/män. Ur ett jämställdhetsperspektiv är detta utomordentligt viktiga specialpedagogiska kunskaper, som behandlas i flera kurser.

Historiskt perspektiv på specialpedagogik (7,5 hp) är en obligatorisk kurs på forskarutbildningen, som naturligt ger inblickar även i jämställdhet och kvinnohistoria. Ämnets framväxt i Sverige under tidigt 1900-tal bars upp av pionjärer som Alfhild Tamm och andra intellektuella kvinnor. Deras gärning har i mycket glömts bort, vilket utgör ett exempel på marginalisering av kvinnor i det akademiska och professionella livet, även i ett förhållandevis jämställt land som Sverige. Detta bidrar till fördjupade reflektioner om dåtida och nutida processer.

Bland valbara kurser inom SU kan nämnas en nyskapad doktorandkurs i Intersektionella utmaningar (7,5 hp) som ges av nätverket Genusakademien vid Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap. Kursen behandlar hur olika maktordningar – framförallt kön, klass, ras/etnicitet, sexualitet, funktion och ålder – samverkar.

Jämställdhet i verksamheten

Institutionen har en kontaktperson för jämställdhetsfrågor som även ingår i arbetsmiljögruppen. Både medarbetare och studenter kan vända sig till kontaktpersonen. I studiehandledningen till alla kurser informeras studenterna om att de är välkomna att vända sig till den namngivna kontaktpersonen i alla frågor som rör jämlikhet och likabehandling.

Institutionens lokala jämställdhetsplan är daterad 2009-2013. En ny jämställdhetsplan är under utarbetande på SU-nivå, och vi avvaktar med uppdatering av den lokala tills universitetets är klar. Aktuella jämställdhetsmål finns formulerade i SU:s strategiplan, som även omfattar institutionen.

Vid SU finns Rådet för frågor rörande arbetsmiljö och lika villkor (RALV) som har i uppdrag att verka för jämlikhet, jämställdhet och likabehandling i en god arbetsmiljö med ett inkluderande synsätt. Bland annat arrangerar RALV seminarier, exempelvis på temat "Hur skapar vi en jämställd akademi"? En annan central resurs är nätverket Genusakademien vid Stockholms universitet, som är öppet för alla institutioner som vill samarbeta kring forskning med genusinriktning och erbjuder fakultetsövergripande kurser.

Via nyckeltal följer vi hur könsfördelningen bland våra doktorander utvecklas. Jämställdhetsperspektivet uppmärksammas regelmässigt av arbetsmiljögruppen, vid kursutvärderingar samt i utvecklingssamtal.